

Foto Ing. Albert Sušnik

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
LETNIK LXXX

1980—4

OB JUBILEJU MARIJANA LIPOVŠKA

TINE OREL

Marijan
Lipovšek

Ta zapis ob 70-letnici alpinista Marijana Lipovška, profesorja Akademije za glasbo, komponista in virtuozja, esejista in planinskega pisatelja, bi bil kot informacija pravzaprav nepotreben, saj gre za nenavadno tvorno osebnost, ki je s svojim umetniškim delom med nami navzoča več kot pol stoletja. Vsi poznamo njegovo dragocenost za našo narodno veljavo. Jubilantu so pisмено čestitali: Sergej Kraigher in Lidi-ja Šentjunc, Andrej Marinc, Milan Kučan, Franc Šetinc, dr. Anton Vratuša in Janez Vipotnik. V imenu SAZU mu je pis-meno čestital dr. Janez Mil-činski.

Planinsko glasilo in vsa pla-ninska srenja s čestitkami si-cer zamuja, vendar zato te ni-so nič manj prisrčne. Srečni smo, da je taka izjemno tvor-na umetniška osebnost obe-nem tudi velik alpinist, da Li-povšek kot umetnik »ne živi ob naravi, ampak iz nje« (Lo-parnik, RTV III. program, 28. 1. tiste lepe stvari, ki nam razve-

1980) in da gre pri tem predvsem za naše gore, za vse seljujejo oči in srce.

»Pred dobrimi tremi leti sem zamudil štiridesetletnico svojega prvega plezanja čez Triglavsko steno — šele pozneje sem se tega zavedel« — je pisal Lipovšek v PV 1970, v članku, ki je zanj kot za esteta, misleca in alpinista nenavadno značilen. »A v gore sem začel zahajati že davno poprej, s srcem še kot majhen deček, zares pa tam okoli štirinajstega leta. Kakor da bi se bilo zgodilo včeraj, tako natančno še pomnim, kako mi je bilo pri duši, ko sva nekoč hodila s prijateljem, dva petnajstletna fanta, spomladi na Grintovec. Kako je pelo srce, kako so čustva plala po duši in kako sem vnašal v to, kar sem videl krog sebe tam pri Žagani peči, tiste snežne gore, tiste pomladne klice, tisto vzdušje ob doživljanju jutra in prve pomladi, kako sem vnašal v vse to neki neznan napev, ki sem ga takrat malo prej spoznal. Bila je preprosta skladba ‚V gorah‘. Če prav vem, za gosli in klavir. In povedala mi je vse, vse tisto, kar sem potem ono pomladansko jutro zares doživel. In kako mi je ta vsebina polnila srce, kako sem jo doživljal. Saj je vseeno, če tista preprosta glasba ni bila kos gorskemu jutru in pomladi. Meni je izpolnjevala doživetja in zanj je bila pomembna, z njim se je nezadržno povezovala.

Človekovo doživljanje naredi gore za tisto, kar mislimo, da so. Saj, kar so, le sami določamo v spoznanju in s svojimi doživetji ob njih.«

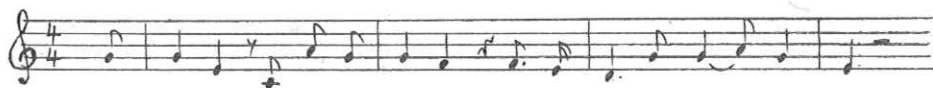
Naj ob tem jubileju tu vsaj naštejemo nekatere Lipovškove skladbe, ki so s svojo vsebino vezane na naš gorski svet: Simfonija, zlasti 1. in 2. stavek; prva in tretja suita za godala; simfonična pesnitev »Domovina«; zbori, zlasti tisti na Kosovelove pesmi (Sv. Štefan, Oreh, Letski motiv); 5 zborov na pesmi o naši deželi. Slede samospevi, ki so neposredno vezani na besedilo o visokem gorstvu: V Martuljku (besedilo M. Šarabon); Krim o sebi (to ni »Visoka gora«, vendar gora); Japonski motiv (gora kot izhodišče za poetično misel); pesmi Ajše (meditativni tekst o gorah). Sem spadajo samospevi iz zbirke »Sončce, sij«, samospevi na Murnove pesmi (Prišel čas je krog božiča, Zimska pesem, Slovo (na Lipovškov tekst): 17 slovenskih ljudskih pesmi (samostojne priredbe oz. obdelave za glas in klavir), poleg teh še pet fragmentov na ljudske motive za violino in klavir, dve rapsodiji za violino in klavir, instrumentirani za orkester s solistično vlogo; 20 mladinskih pesmi za klavir (gre za pesem kot prisposodbo poetične vsebine opevanega pojava, prizora ali osebe, ne kot pesem za petje). Poleg naštetega pa je Lipovšek avtor še cele vrste skladb za klavir, za violino, za komorne sestave, za orkester, nekaj kantat idr.

Širši kulturni javnosti so najbrž še bolj v spominu eseji in kritike v Ljubljanskem zvonu in Sodobnosti, odgovorno in naporno in delo, ki ga je jubilat opravljal vestno in zvesto skoraj — 50 let!, kar je, če govorimo s športnim izrazom, res svojevrsten rekord. Še posebej naj pri tem opozorimo na Lipovškov slog in jezikovno kulturo, s katero je znal tudi težjo vsebino približati nestrokovnemu bralcu. Celih 16 let (1954—1970) je vodil edicije Društva slovenskih skladateljev (DSS). Poleg Bravničarja je bil tudi glavni urednik »Slovenske glasbene revije«, ki je izhajala pet let.

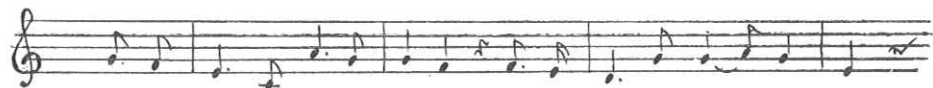
K temu glasbenemu in literarnemu delu štejejo tudi Lipovškova izvirna predavanja v obliki esejev in to o skladateljih (Osterc, Kogoj, Ravnik J. in T., Bach, Beethoven), o posameznih glasbenih področjih (o klavirski in komorni glasbi, o koncertnem spremljevanju, o sodobnih delih in o raznih obletnicah). Tudi z esejem se Lipovšek odlikuje kot zgleden stilist s svojo jedrnatostjo, prepričljivostjo in bleščečo razgledanostjo. Zelo pomembno delo je opravil jubilat s svojimi prevodi: Leonhard Bernstein, Srečne ure ob glasbi (The joy of Music); J. Kugy, Pet stoletij Triglava; J. Kugy, Božanski nasmeh Monte Rose; J. Kugy, Anton Ojcinger: J. R. Ullman — Tenzing: Zmagovalec Everesta. Za vse to in drugo tu nezajeto delo je Lipovšek prejel visoka državna priznanja: Prešernovo nagrado za kompozicijo (Sulta) leta 1949; nagrado za delovanje na področju komorne glasbe (vlada SFRJ 1949); nagrado mesta Ljubljane 1967; Prešernovo nagrado za življenjsko delo 1974 in vrsto drugih priznanj in odlikovanj, ne nazadnje tudi planinskih.

Poleg vsega tega obsežnega umetniškega dela in dela, ki ga je z bleščečim uspehom opravljal kot virtuoz-pianist in poleg pedagoškega dela na Visoki šoli za glasbo, je Lipovšek še našel čas za svoj planinski cvetober v knjigi »Steze, skale in smučišča«, (1962), za katerega je spremno besedo prispeval esejist in kulturni filozof Vlado Vodopivec, sam plezalec in smučar. O svojih gorskih poteh je Lipovšek tudi mnogo predaval v okviru radijskih planinskih predavanj. Spada med najbolj zveste sotrudnike Planinskega Vestnika, saj je v tem glasilu skozi pol stoletja redno objavljval svoja plezalska, smučarska in planinska doživetja. Gore je spoznaval kot popotnik in plezalec, kot estēt in literat, kot fotograf in filmar. V že cit. pomembnem sporočilu »Na odročnih potih«, PV 1970, str. 153 piše: »Prepuštil sem se goram brez pesmi v srcu, brez beganj v mislih. Tih sem čakal, da se pogorišče, ki ga življenje pusti včasih za seboj, ohladi v ožganih ostankih brezplodnih upanj, da se poležejo razburkani spomini na neizpolnjive želje in prazna stremljenja. Gore ozdravljajo — zanesljivo, pa počasi, zakaj v dolini se bolečina vrača z nezmanjšano silo, dokler blagoslov gorskega sveta ne prevlada in ne pomiri razdvojenega srca. Saj gore vračajo zvestobo za zvestobo, lju-bezen za ljubezen in vso globoko, nepridržano vdanost«. To in takšno odkrivanje oseb-

(Zdravica iz Slov. goric)

Pri- ja- telj, na va- še zdrav- je naj vam bo ta glavi po- dan!

Zd- rav- je, sre- čo in ve- se- lje naj vam slu- ši vsa- bi dan!

Vam ob sedemdesetletnici želi in srca

vaša mehdanja učenka

Handwritten signature of Zmaga Kumec in cursive script.

nega odnosa do gora je lepa literatura. Tudi z njo je človek premagoval in premagal sholastično miselnost in mrzlo racionalistično modrijanstvo. Mislim, da je prav, če jubilantu povežemo v šopek tudi njegova polstoletna romanja po planinskih poteh in jih razstavimo v opombo na njegov plezalski jubilej. Lipovšek je eden naših najvidnejših samohodcev. Na to pomembno značilnost je tiho in skromno opozoril tudi s tem, da je za 50-letnico svojega plezalstva sam splezal slovensko smer v severni triglavski steni. To ni kar tako. In nedvomno označuje njegovo izjemno osebnost. Sam je v Kamniških plezal celotno vrsto smeri: Zeleniške špice čez Dedec, s Staničevega vrha, skozi Kovačnico in Petkove njive, Brinškov kamin, smeri x in y levo od Brinškovega kamina, Raduho od Rogovilca po zahodni smeri, Grofičko in Strelovec, severno steno Turske gore, severni greben Križa, severno steno in severozahodni greben Kočne pa vrsto drugih manj znanih, manj shojenih prehodov. V Julijcih je presamotaril severozahodni raz Ponc, severno steno Razorja, Špikov graben, Dovški Križ po Jugovi grapi, Krnico za široko Pečjo, Dovški Križ, Škrnatarico, izza Aka na Vanežev rob in na Kukovo špico, na Sleme iz Belega potoka, z Oltarja na Visoki Rokav, sestop na Jezero na Gruntu.

V navezi si je Lipovšek v svojo plezalsko kroniko zapisal med drugim Herletovo smer v Ojstrici, severno steno Štajerske Rinke, severovzhodni raz Kalške gore, severno steno Frdamanih polic, severno steno Špika in široke peči. Preplezal je domala vse smeri v triglavski severni steni, med njimi vse najtežje: bavarsko, skalaško, gorenjsko in Prusik-Szalayevo. Prehodil in plezalsko sistematično je obdeloval vse doline naših Julijcev in Grintavcev.

Plezal je tudi v Durmitorju: jugozahodno steno Bobotovega Kuka, Bezimenega vrha, greben med obema vrhovoma in severno steno Prutaša.

Leta 1934 je po severozahodnem grebenu stopil na Olimp, na Skolion pa po severni steni.

Leta 1950 je plezal v Gesäuse, med drugimi Rosskuppenkante, leta 1957 v Snowdovii Snowdon, Llived, Tryfan, Glyder in Fawr. Leta 1960 je na otoku SKYE spoznal Cuillin Hilles: Sgurr Dearg, Innaccessible Pinnacle (sam) in še Lake-District Sca-Fell Crag, Rock in Sca-Fell Pinnacle (sam).

Lipovšek ima svoje vidno mesto tudi v zgodovini slovenskega zimskega alpinizma in smučarstva. Vrsto plezalnih vzponov je opravil pozimi, mnoge med njimi tudi s smučmi:

Na Veliki vrh, na Ojstrico — sestop po južnem grebenu, na Skuto, Grintovec, Kočno, Kalški greben, Storžič, Stol, Begunjščico, Dovški Križ, Kanjavec, Debeli vrh, Jalovec, Kanin in Prestreljenik. S smučmi je bil večkrat sam na Rodici, na Šiji, vrh Vogla, na Bogatinu, na Lanževici, na Čelu, na Plazkem Voglu, Vrh Špičja (prvi zimski vzpon); na Tičarici, na Veliki Tičarici (brez smučī), na Slatni, na Kredi, Kopici in na Voglih. Pa še kje.

Nismo vsega zapisali, kar je obhodil, preplezal in presmučal. Lipovškov planinski opus je nenavadno bogat, premišljen, raziskovalsko ustvarjal in zaradi njegovih vestnih, literarno brezhibnih objav tudi kulturno pomemben. Taka je pravzaprav vsa Lipovškova planinska literatura. Česar koli se je lotil, je dalo svoj sad, ki bo ohranil svojo slast. Vse ima pečat njegovega čustvenega bogastva, njegove zaverovanosti v red in lepoto. Zaradi njegovih širokih obzorij, čustvene globine in urejenosti je njegova planinska literatura pomemben dosežek naše kulture. Nič ni napeta, čeprav je zelo resna. Oprta je na razmišljanje o stvareh in ljudeh, vsa osvetljena s ljubeznijo do narave in naše dežele. In do človeka! Lipovškova beseda o našem gorskem svetu nas tudi sprošča, ker jemlje gori težo tvarnosti, jo oživlja in počloveči s tem, kar ji s premislekom prisoja. Lipovšku ne gre za šport, za pot k slavi, nič ni samoveličja in nečimrnosti, je le priložnost za razmišljanje, samospoznanje in samovzgojo, in seveda za občutek čiste sreče, tako potrebne človeškemu bitju, v sproščenem doživetju narave. Lipovškova umetniška narava vse to zna pričarati s preprostostjo in s filozofskim mirom, z žarom ljubezni do stvari, pa tudi s pravo mero in okusom.

Zato so Lipovškove poslanice z gora trajna literarna vrednost. Goro oživlja in ji nekaj daje, ko se vanjo umetniško poglablja. To me spominja na Segantinijevo umetnost.

Ko sklepam ta zapise ob pisateljevi sedemdesetletnici s prisrčnimi voščili, mi želim tudi to, da bi mu bile gorske poti še dolgo vir sreče, moči in vsega najlepšega, kar nam gore lahko dajo.

ZAPISI IZ BAZNEGA TABORA

MATJAŽ CULIBERG
SLAVKO ŠETINA

Znano je, da je letošnje jugoslovansko odpravo na Mount Everest spremljalo tudi nekaj fantov, ki sicer niso imeli alpinističnih obveznosti, bili pa so prav tako sestavni del te odprave, s svojimi posebnimi nalogami. Med njimi sta bila tudi Matjaž Culiberg in Slavko Šetina, radijska tehnika, tonska mojstra in radioamaterja, ki sta imela na skrbi vzpostavljati radioamatersko zvezo iz baze na ledeniku Khumbu s Kathmandujem, z domovino in pa seveda zvezo s samimi člani odprave, ki so po zahodnem grebenu prodirali proti vrhu najvišje gore na zemlji. Zanimivo delo, včasih tudi precej razburljivo, saj je bilo treba premagovati številne, v glavnem nepredvidene težave, jima je v dnevnikih napolnilo strani skoraj do zadnjega kotička.

Slavko:

Tistim, ki so jugoslovansko odpravo na Mount Everest spremljali od doma, so morda ti dogodki že malo odmaknjeni, zame pa bo slej ko prej ostalo vse, kar sem doživel pod Mount Everestom, neizbrisen spomin, zato naj mi bo dovoljeno, da zapišem nekaj bežnih vtisov, ki sem jih bil nabiral v teh nekaj več kot tri mesece dolgih dneh...

Že sam začetek poti je bil tak, kot se za odpravo spodobi. Ko smo sedli na »jumbo jet« indijske letalske družbe, so nam seveda obljubili, da nas bodo peljali naravnost v prestolnico Indije, v New Delhi. Izkazalo pa se je, da postanek, ki smo ga imeli v Kuwajtu, ni bil zadnji na poti do glavnega mesta Nepala. Ko smo se zgodaj zjutraj ustavili na Bombajskem letališču, najprej nismo smeli zapustiti letala. Menda so čakali nadaljnjih navodil o poletu v New Delhi. To je bila pravzaprav še najbolj ugodna možnost za nas, vendar pa bi bilo le prelepo in preveč nenavadno za Azijo, da bi se moglo to res zgoditi... In res. Ukazali so nam, naj zapustimo razmeroma udobno letečo palačo, kot imenujejo z drugo besedo to velikansko letalo. Odšli smo nič hudega sluteč v čakalnico, kjer pa nas je, poleg nagnetenih množice, sprejela še poletna vročina, ki se je gibala tam nekje okoli številke trideset stopinj celzija. Če prištejemo k temu še dvanajst ur poleta, zraven dodamo zimsko obleko, potem lahko zapišem, kako klavrna je bila četa